

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYKARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
„ROK 1863. WALKA – KRAJ – LUBELSZCZYZNA – KOŚCIÓŁ”

W ramach obchodów 150. rocznicy wybuchu powstania styczniowego w dniach 10–11 stycznia 2013 r. odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Rok 1863. Walka – Kraj – Lubelszczyzna – Kościół”. Została zorganizowana pod honorowym patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego.

W skład Komitetu Organizacyjnego weszli profesorowie KUL i UMCS: Eugeniusz Niebelski, Małgorzata Willaume, o. Roland Prejs, Hubert Łaszkiwicz, Wiesław Śladkowski, Robert Litwiński, Henryk Gmiterek oraz dyrektor Muzeum Lubelskiego Zygmunt Nasalski.

Komitet Honorowy stanowili prezydent miasta Lublin Krzysztof Żuk, ksiądz arcybiskup Stanisław Budzik, rektor KUL ks. prof. Antoni Dębiński, rektor UMCS prof. Stanisław Michałowski, prezes PAN/Lublin prof. Tomasz Trojanowski, prezes LTN prof. Artur Korobowicz, wojewoda lubelski Jolanta Szolno-Koguc, marszałek województwa lubelskiego Krzysztof Hetman.

W związku z rocznicą w całej Polsce odbyły się liczne wystawy i uroczystości patriotyczne. W Lublinie można wymienić m.in. wystawę „Gloria Victis” Muzeum Lubelskiego; wystawę „Znaki pamięci o powstaniu i powstańcach styczniowych. Ulice w Lublinie” Galeria Ratusz; wystawę „Dokumenty powstania styczniowego – walka i pamięć” w Archiwum Państwowym czy wystawę „Powstanie styczniowe na Lubelszczyźnie ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego”.

Uroczystości patriotyczne odbywały się głównie w kościołach oraz w większości lubelskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Pod pomnikami składano kwiaty i zapalano znicze. W filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego na terenie Lublina odbyły się poświęcone powstaniu styczniowemu lekcje biblioteczne, wystawy, koncerty, prezentacje multimedialne, konkursy, spotkania cykliczne przypominające legendy powstańcze, prelekcje dla seniorów.

Uroczyste rozpoczęcie obchodów Międzynarodowej Konferencji Naukowej rozpoczęło się nabożeństwem patriotycznym w kościele OO. Dominikanów na Starym Mieście, po czym nastąpiło przejście do Muzeum w Zamku Lubelskim,

gdzie odczytano list Prezydenta Miasta Lublina Krzysztofa Żuka. Przemawiali również dyrektor Muzeum Lubelskiego Zygmunt Nasalski i Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego prof. Eugeniusz Niebelski. Historię walki z zaborcą, poprzez pryzmat doświadczeń samych powstańców, przypomnieli naukowcy z Polski i zagranicy.

Konferencja trwała dwa dni. Pierwszego wygłoszono trzynaście referatów. Sesję czwartkową pt. „Rok 1863. Walka – Kraj – Lubelszczyzna – Kościół”, podzielono na trzy panele tematyczne. Pierwszy z nich obejmował „Lublin i Lubelszczyznę w latach powstania styczniowego”. Wystąpili w nim Ireneusz Sadurski (Lublin), który mówił o gimnazjalistach lubelskich w manifestacjach z 1861 r. Kolejny referent – Ryszard Bender – skupił się na Polakach wyznania mojżeszowego, biorących udział w demonstracjach z 1861 r. Tomasz Brytan (KUL) zaś omawiał pierwsze walki powstańcze. Wiesław Śladkowski (UMCS) przedstawił Leona Frankowskiego i jego boje. Jerzy Skrzypczak (Muz. Regionalne w Mielcu) opowiedział o rodzinie Oborskich, biorącej udział w powstaniu i jej losach. Następnie Jakub Malik (KUL) przedstawił udział braci Głowackich w powstaniu styczniowym.

W drugim panelu „Kraj, walka, reperkusje” wystąpiła Małgorzata Willaume (UMCS), nakreślając postać Zygmunta Miłkowskiego i jego udział w powstaniu. Ks. Edward Walewander (KUL) skupił się na informacjach o prześladowaniu Kościoła i Polaków w austriackiej prasie z 1863 r. Kolejny referent Idesbald Goddeeris (KULeuven, Belgia) poruszył wątek reakcji belgijskiej na polskie powstanie, zaś Sergiusz Leończyk (Abakan – Rosja – Siedlce) odniósł się do zesłańców postyczniowych we Wschodniej Syberii.

Ostatni panel zawarł się w tematyce „Weterani i pamięć 63 roku”. Swoje badania zaprezentowała Małgorzata Michalska-Bracha (UJK Kielce), która ukazała środowisko lwowskich weteranów z 1863 r. Andrzej Konstankiewicz (Lublin, Zamek) mówił o mundurach weteranów z powstania z 1863 r. w czasach II RP. Jako ostatni w tym panelu wystąpił Adam Sikorski, który przybliżył miejsca pamięci na Lubelszczyźnie. W sumie wygłoszono 13 referatów. Obradom przewodniczyli prof. Eugeniusz Niebelski, prof. Ryszard Bender, dyr. Zygmunt Nasalski i prof. Małgorzata Willaume.

Druga część konferencji naukowej pt. „Kościół katolicki i jego duchowieństwo wobec 1863 roku” odbyła się w piątek 11 stycznia 2013 r. na KUL w Auli Stefana kard. Wyszyńskiego. Otworzyli ją pani prorektor KUL Agnieszka Lekka-Kowalik oraz prof. Eugeniusz Niebelski.

W trakcie powstania styczniowego Kościół katolicki oraz duchowieństwo odegrało dużą rolę. Księża często znajdowali się w powstańczych oddziałach, gdzie troszczyli się o podtrzymywanie ducha. Przykładem mógł być ks. Stanisław Brzóska, który w powstaniu walczył aż do swojej śmierci. Na auli podczas piątkowej sesji można było oglądać obraz Matki Boskiej, wycięty ze sztandaru z 1863 r.

Sesja składała się z czterech paneli. W pierwszej części rozważano temat „Duchowni w spisku i powstaniu”. Referat „Na chorągwiach i sztandarach. Symbolika religijna i narodowa w latach 1861–1863” wygłosił Jan Ptak (KUL). Elżbieta Orzechowska (Radom) przedstawiła udział kleru sandomierskiego w manifestacjach i spiskach. Karol Budzyński (IPN Warszawa) skupił się na udziale w powstaniu duchowieństwa diecezji kielecko-krakowskiej. Następny z referentów Wiesław Caban (UJK Kielce) zajął się tematyką zjazdów duchowieństwa kieleckiego i sandomierskiego oraz poparciem dla Centralnego Komitetu Narodowego w 1862 r. Irena Wodzianowska (KUL) omówiła politykę gen. Michała Murawiowa wobec kościoła na Litwie. Przedstawieniem Kościoła na Ukrainie prawobrzeżnej i jego udziałach w manifestacjach i walkach zajął się Witalij Rossowski (KUL). Tadeusz Krawczak (AAN) zaprezentował ostatnie chwile ks. Stanisława Brzóska. Na koniec Andrzej Nowak (UJ) omówił wątek religijnej konfrontacji w przedpowstaniowej publicystyce emigracyjnej.

Naukowej sesji godnej oprawy dodała „Grupa Rekonstrukcyjno-Historyczna Pułk Żuawi Śmierci 1863”, która odtwarza historyczną formację Wojska Polskiego z okresu powstania styczniowego. Ich umundurowanie stanowiło wierną kopię mundurów Żuawów Śmierci ze zgrupowania gen. Langiewicza, a uzbrojenie – oryginalne karabiny kapiszonowe z okresu powstania styczniowego lub ich współczesne repliki. Występ rekonstruktorów można było zobaczyć na dziedzińcu KUL, gdzie przedstawili pokaz musztry i przygotowanie do ataku.

Po przerwie kolejnym punktem konferencji był panel pt. „Na zesłaniu i w policyjnych opiniach”. Uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się z referatem „Losy duchownych na Syberii Wschodniej 1861–1901” Eugeniusza Niebelskiego (KUL). Stanisław Wiech (UJK Kielce) przedstawił „Kościół i duchowieństwo jako wroga Rosji w oczach carskiej policji”. W następnej części „Dokumenty, pamięć, tradycja” referowała Elżbieta Orman (PSB Kraków), która ukazała wybrane sylwetki księży – bohaterów Polskiego Słownika Biograficznego. W ostatnim panelu tematycznym „Błogosławieni i święci epoki powstania styczniowego” wziął udział Roland Prejs (KUL), który zaprezentował powyższy temat. Jako ostatni wystąpił ks. bp. Cyryl Klimowicz (Irkuck, Rosja), ordynariusz największej terytorialnie katolickiej diecezji świata. Ukończył Wyższe Seminarium Duchowne Hosianum w Olsztynie i przyjął święcenia kapłańskie w 1980 r. Następnie był proboszczem i dziekanem w Głubokoje na Białorusi, a od 1999 r. biskupem pomocniczym archidiecezji mińsko-mohylewskiej. W 2003 r. Jan Paweł II mianował go biskupem diecezji Świętego Józefa w Irkucku, a w 2004 wiceprzewodniczącym Konferencji Episkopatu Rosji. Przedstawił swój referat pt. „Kościół katolicki na Syberii i kult św. Rafała – historia, pamięć i duszpasterstwo dziś”. Wspominał także o swojej drodze do biskupstwa, – urodził się w Kazachstanie w 1952 r.

W drugim dniu konferencji naukowej ogłoszono trzynaście referatów. Sesji przewodniczyli: prof. Eugeniusz Niebelski, prof. Wiesław Śladkowski, prorektor KUL o. prof. Andrzej Derdziuk.

Jak podkreślał prof. Wiesław Caban z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, o duchownych czasu powstania naprawdę warto mówić, ponieważ ich rola nie została jeszcze w pełni odkryta i opracowana. Z kolei prof. Eugeniusz Niebelski wspominał, że Lubelszczyzna odegrała dużą rolę w powstaniu styczniowym, z racji swojego położenia, postawy ludności tu mieszkającej, swojego patriotyzmu.

W konferencji wzięło udział wielu znanych uczonych reprezentujących Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych, Polski Słownik Biograficzny, Muzeum Regionalne w Mielcu, Muzeum Lubelskie oraz uczeni z Belgii i Rosji. Wygłoszono 28 przemówień i wykładów, którym niejednokrotnie towarzyszyła ciekawa dyskusja.

W sobotę 12 stycznia o godzinie 17 w kościele akademickim Chór KUL zaprezentował koncert „Polskie pieśni patriotyczne i religijne”.

Powstanie styczniowe można zaliczyć do największych zrywów niepodległościowych XIX w. Lubelszczyzna w trakcie powstania była jednym z najbardziej aktywnych rejonów w kraju. Czas powstania styczniowego był czasem wielu bitew i potyczek. Pamięć o tamtych wydarzeniach jest szczególnie ważna dla kształtowania postawy patriotycznej i świadomości narodowej przyszłych pokoleń.

Piotr Kowalski